

БАСЛАЎЫШ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТӘРБИЯ

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA MILLIY G‘URURNI RIVOJLANTIRISH

Umarova Sh. M.

Toshkent amaliy fanlar universiteti

Tayanch so‘zlar: boshlang‘ich sinf, milliy g‘urur, interfaol usullar, texnikaviy, axborotli, audiovizualli faol fuqarolik pozitsiyasi, mas‘uliyat, majburiyat, huquqiy ong va madaniyat, teran dunyoqarash, sog‘lom e‘tiqodlilik, ma‘rifatparvarlik, bag‘rikenglik, ma‘naviy, g‘oyaviy, nafosat tarbiyasi.

Ключевые слова: начальный класс, национальная гордость, интерактивные методы, техническая, информационная, аудиовизуальная активная гражданская позиция, ответственность, обязательность, правосознание и культура, глубокое мировоззрение, здоровая вера, просвещение, меценатство, толерантность, духовное, идеологическое, изысканное образование.

Key words: technical, informational, audiovisual active civic position, responsibility, obligation, legal consciousness and culture, deep outlook, healthy beliefs, enlightenment, tolerance, spiritual, ideological, delicate upbringing.

Kirish. Ma‘lumki, “Tarbiya” fani O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining tashabbusi bilan umumiy o‘rta ta‘lim muassasalarida 2020-2021-o‘quv yilidan boshlab joriy qilindi. Ushbu fan Uzluksiz ma‘naviy tarbiya konsepsiyasining bir qismi sifatida o‘quvchilarda “Milliy tiklanishdan – milliy yuksalish sari” g‘oyasini singdirish, ularni ijtimoiy muvaffaqiyatli hayotga tayyorlash, faol fuqarolik pozitsiyasi, mas‘uliyat, majburiyat, huquqiy ong va madaniyat, teran dunyoqarash, sog‘lom e‘tiqodlilik, ma‘rifatparvarlik, bag‘rikenglik kabi fazilatlarni shakllantirishni maqsad qilib qo‘ygan.

Boshlang‘ich sinflarning tarbiya darslari orqali o‘quvchilarda milliy g‘ururni rivojlantirish bugungi ta‘limning ustuvor vazifalaridan hisoblanadi. Har bir kishi odamlar orasida farovon yashashi uchun u yaxshi ta‘lim-tarbiya ko‘rgan bo‘lishi kerak. Zero, yurtboshimiz ham “Yoshlarimizning mustaqil fikrlaydigan, yuksak intellektual va ma‘naviy salohiyatga ega bo‘lib, dunyo miqyosida o‘z tengdoshlariga hech qaysi sohada bo‘sh kelmaydigan insonlar

bo'lib kamol topishi, baxtli bo'lishi uchun davlatimiz va jamiyatimizning bor kuch va imkoniyatlarini safarbar etamiz”, deya ta’kidlaydilar. Tarbiya fanini o’qitishda didaktik o’yinlardan, interfaol usullardan foydalanish ta’lim jarayonida o’quvchilarni o’qitish, tarbiyalash va kamol toptirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Didaktika – ta’lim nazariyasi hisoblanadi. Didaktik o’yinlar esa o’quvchilarning ijodiy ish faoliyatini kuchaytiradi, ixtiyoriy diqqatini jamlashga yordam beradi, shuningdek xotirani takomillashtiradi. Didaktik o’yin jarayonida o’quvchilar o’zlari sezmaganda juda ko’p harakatlarni, mashqlarni bajaradilar, turli masalalarni yechadilar.

“O’zbek tilining izohli lug’ati”da “milliy” so’zi (arabcha) biror millatning o’ziga xos xususiyatini ifodalovchi, biror mamlakat va uning aholisi bilan bog’liqligi ta’riflanadi. Demak, o’zbek millatiga oid, O’zbekistonni davlat, mamlakat sifatidagi tarixiga oid barcha moddiy va ma’naviy qadriyatlar milliy qadriyat sanaladi. Shu ma’noda me’moriy obidalar har ikki maqomdagi qadriyat sifatida ham ijtimoiy, ham pedagogik (tarbiyaviy) ahamiyat va mohiyat kasb etadi. “G’urur” so’zi ham arabcha so’z bo’lib, insonning o’z qadr-qimmatini bilish, uni hurmat qilish hissi, faxrlanish tuyg’usi, faxr, iftixor, faxrlanishga asos bo’ladigan narsa tariqasida talqin etilgan. Bolalarda faxrlanish tuyg’usi, avvalo, o’zi yashab turgan hudud, u yerda mavjud qadriyatlar asosida shakllanadi. Me’moriy obidalar esa ham bevosita, ham bilvosita ta’sir etuvchi omil sifatida samarali qo’llanilishi mumkin bo’lgan vositadir.

Milliy g’urur tushunchasi “Mustaqillik: ilmiy-ommapob lug’at”da “Milliy g’urur – millatning o’z-o’zini anglashi natijasida sodir bo’ladigan doimiy ichki ruhiy ko’tarinkilik. U o’z ona zamini, avlod-ajdodlari tomonidan qoldirilgan moddiy, ma’naviy merosdan, o’z millatining jahon sivilizatsiyasiga qo’shgan ulushlaridan, o’zga millatlar oldidagi qadr-qimmatini, obro’-e’tiboridan faxrlanish hissiyotidan iborat. Milliy g’urur o’z millatining chinakam fidoyisi bo’lgan har bir insonga xos ichki ruhiy tuyg’udir... milliy g’urur har bir kishida o’z millatining moddiy, ma’naviy meroslarini o’zlashtirish, urf-odatlarini, an’analarini, qadriyatlarini va tarixini mukammal bilish hamda uni o’zga millatlarniki bilan qiyoslash natijasida shakllanadi”.

Amerikalik tadqiqotchilar G.Almond va S.Verbalarning fikricha, milliy g’urur siyosiy madaniyatning asosiy komponentlaridan biri sanaladi. Amerikalik rus sotsiologi va madaniyatshunosi P.Sorokin ichki ijtimoiy va xalqaro miqyosdagi muhim shart sifatida yaxlit hamda barqaror qadriyatlar tizimini taklif etgan. “Agar qadriyatlar umumiy tavsifga ega bo’lsa, ularni o’zlashtirish va uyg’unligini ta’minlash osonlashadi – jahon yoki fuqarolik urushlarining oldini olish imkoniyati kengayadi”.

Milliy g'ururni rivojlantirishni boshlang'ich sinflardan boshlash bu borada olib boriladigan ishlarning sifatini belgilab beradi. Shu ma'noda, boshlang'ich sinflarda tarbiya darsini o'qitish orqali milliy g'ururni o'stirish usullariga to'xtalamiz.

Ota-bobolarimizdan qolgan moddiy va madaniy meros namunalari ham o'quvchilarda milliy g'urur va vatanparvarlikni oshiradi.

Quyidagi savollar milliy g'urur haqidagi tasavvurlarni aniqlaydi:

Madaniy meros nima?

Madaniy meros qanday bo'ladi?

O'zbekiston va butun jahondagi madaniy meroslarni kim va nima uchun saqlaydi?

Madaniy meros nima sababdan odamlar uchun bunchalik muhim sanaladi?

“Bu uzuk menga buvimdan qolgan. U qimmatbaho emas, biroq men uchun qadri inson haqidagi xotiralarni saqlaydi”.

“Mening buvam Ikkinchi jahon urushida ishtirok etgan. U o'z otryadi bilan Berlingacha yetib borgan. U haqida xotira sifatida mehmonxonamizga uning suratini osib qo'yganmiz. Mazkur portret uning xizmatlariga hurmat sifatida avloddan-avlodga o'tib keladi”.

“Shahrimizda binolar ko'p, biroq ulardan biri alohida ajralib turadi. Mazkur uyda o'z davrida mashhur shoir Gulxaniy yashagan. Shahrimiz aholisi uning ijodiga hurmat bilan munosabatda bo'ladi va shoir foydalangan turli buyumlarni quvonch bilan muzey kolleksiyasi sifatida ushbu uy-muzeyga taqdim etganlar”.

1. Insholar mualliflariga qanday buyumlar qadri bo'lib hisoblanadi? Nima uchun?

2. “Meros” va “merosxo'rlik” so'zlarining ma'nosini qanday tushunasiz? Venna diagrammasini tuzing va ushbu tushunchalarni qiyoslang.

3. Rasmga qarab, nimani his etayotganingizni tushuntirib bering.

“Merosxo'rlik” so'zi barchaga tanish – bu qarindoshlarimiz tomonidan bizga qoldiriladigan buyum va qimmatliklardir. Biroq butun avlodlarga qoldiriladigan qimmatliklar ham mavjud. Bunday asori-atiqalar “meros” deb ataladi.

Madaniy meros nafaqat qadimiy yodgorliklar, asriy obidalarni anglatadi. Bu ajdodlar tomonidan to'plangan va avloddan-avlodga o'tgan tajriba, tarix, urf-odatlar xazinasidir. Ushbu tajriba xalqlar va davlatlar madaniyatining asosini va noyob, o'ziga xos xususiyatlarini shakllantiradi.

Madaniy meros – bu madaniyat mavjudligining asosiy usulidir. Madaniy meros to'laqonli hayot uchun zarur bo'lgan fikrlar, qadriyatlar, g'oyalar manbai bo'lib xizmat qiladi. Shu sababli madaniy meros – bu saqlanishi zarur bo'lgan barcha odamlar va millatlar, butun insoniyatning boyligidir.

Madaniy meros – bu o‘tmishni hozirgi zamon bilan bog‘lovchi nozik ipdir.

Milliy g‘ururni o‘stiruvchi madaniy meros – bu o‘tmishda yaratilgan va hozirgi davrda muhim ahamiyatga ega bo‘lgan qadriyatlardir.

Madaniy meros moddiy meros barchasi insonlar tomonidn yaratilgan -obidalar, haykallar va tasviriy san’at nomoddiy meros tajriba bilim, din, an’analar, ufe -odatlar, marosimlar, musiqa ,she’riyat va boshqalar

1. Madaniy meros nima?

2. Nima sababli madaniy merosni o‘tmishni hozirgi zamon bilan bog‘lovchi nozik ip deb ataydilar?

3. Nima deb o‘ylaysiz, madaniy meros mamlakat va xalqlar kelajagiga ta’sir ko‘rsatadimi?

4. Zamonaviy inson madaniy merosni bilishi muhimmi? O‘z javobingizni izohlab bering.

5. Madaniy meros obyektlarini ustunlar bo‘yicha taqsimlab ko‘rsating: Navro‘z, sumalak, shoshmaqom, oltin toj, olmos uzuk, qo‘lyozma kitob, choynak, to‘y marosimlari teatr binosi. Ro‘yxatni o‘z misollaringiz bilan to‘ldiring.

Madaniy meros	
Moddiy meros	Nomoddiy meros
Barchasi insonlar tomonidn yaratilgan -obidalar, haykallar va tasviriy san’at	tajriba bilim, din, an’analar, urf -odatlar, marosimlar, musiqa, she’riyat va boshqalar

1994 yilda Britaniyada mamlakatning madaniy merosini qo‘llab-quvvatlash uchun The Heritage Lottery Fund (HLF) tashkil etildi. Mamlakat olimlari tadqiqotlar o‘tkazib, quyidagi xulosalarga keldilar: 93% so‘ralganlar mahalliy madaniy meros mamlakat uchun muhim ahamiyatga ega deb hisoblaydilar. Bundan tashqari, madaniy meros mahalliy hayotga ijobiy ta’sir ko‘rsatadi. Masalan, 80% odamlar mahalliy diqqatga sazovor joylar yashash joylarini bezatadi deb sanaydilar. Bundan tashqari, 81% so‘ralganlar madaniy meros shaxsan o‘zlari uchun muhim ahamiyat kasb etishiga ishonadilar.

O‘zbekiston ko‘p millat va elatlarning vatani hisoblanadi. O‘zini haqiqiy vatanparvar deb bilgan har bir kishi o‘z vatanini sevadi va uni har doim himoya qilishga va muhofaza qilishga tayyor. Insonda har doim bitta vatan bor. Va agar u ikki yoki undan ko‘p Vatanga ega deb da’vo qilsa, unda umuman Vatan yo‘q va u vatanparvarlik ruhiga ega emas. “Vatanparvarlik” so‘zi har bir fuqaro o‘z vatanini himoya qilishi kerak bo‘lgan harbiy vaziyat bilan bog‘liq bo‘ladi. Baxtimizga, urushlar juda kam uchraydi va fuqarolar urushda vatanga bo‘lgan

sevgisini isbotlashlari shart emas. Ammo bu tinchlik davrida vatanparvarlik kundalik hayotda o'zini namoyon qilmaydi degani emas. Tinchlik davrida vatanparvarliksiz yashash shaxsiy manfaatlarinigizni jamoat manfaatlaridan ustun qo'yish, xudbinlik va faqat o'zi haqida o'ylashni, boshqalarni unutishni anglatadi. Tinchlik davrida vatanparvarlik O'zbekistonning manfaatlariga qaratilgan turli xil xatti-harakatlarda o'zini namoyon qilishi mumkin, bu sportchilarning Olimpiadadagi g'alabasi, bu fuqarolarimizning tinchligi va osoyishtaligini ta'minlash uchun vatanimiz chegaralarini himoya qilish, bu olimlarning katta daromad evaziga chet ellarda ishlashidan bosh tortishdir. Vatanni tashqi dushmandan himoya qilishga tayyorlik vatanparvarlik belgisidir; harbiy xizmatni tanlagan odam - vatanparvarlikni namoyish etadi.

Boshlang'ich sinflarda milliy g'ururni rivojlantirish uchun mana shunday o'quvchini fikrlashga undaydigan o'quv topshiriqlar ustida ishlash yaxshi samara beradi. Milliy g'ururi baland, vatanparvar insoldan biri haqida qisqacha yozib keling. Bunday mashg'ulotlar orqali o'quvchilar o'zlari uchun muhim bo'lgan tuyg'ularni his etadilar. Ayniqsa, milliy g'urur tuyg'usini o'stirish – tarbiya darslarning asosiy vazifasi. Mashg'ulotlarda jamoa bilan ishlash, hamkorlik, individual yondashish usullari samarador ekani aniqlandi.

Adabiyotlar:

1. Mirziyoev Sh. Erkin va farovon demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. –T.: O'zbekiston, 2016. – 14-b.
2. M.Quronov, Y.Risyukova, O.Tigay, O.Usmanova, S.Xafizov 5-sinf Tarbiya darsligi. T.G.Gulom nomidagi nashriyot matbaa uyi. T. 2020 yil 105 bet.
3. M.Quronov, Y.Risyukova, O.Tigay, O.Usmanova, S.Xafizov 6-sinf Tarbiya darsligi. T.G.Gulom nomidagi nashriyot matbaa uyi. T. 2020 yil 108 bet.
4. Pirmazarova A. Tarbiya fanini o'qitishda yangi pedagogik texnologiyalarni qo'llash va unda ta'lim va tarbiyaning uzviyligi: tarbiya fanini o'qitishda didaktik o'yinlar//Yangi O'zbekiston talabalari axborotnomasi 2022. 77-78b.
5. Sapayev V. Tarbiya fanini o'qitishning ayrim dolzarb masalalari// Oriental Renaissance: Innovative, educational, natural and social sciences (E) ISSN: 2181-1784 www.oriens.uz SJIF 2023 = 6.131 / ASI Factor = 1.7 3(8), August, 2023
6. M.E.Axmedova Pedagogika. Darslik.T. Tibbiyot matbaa nashriyot uyi 2022 y. 207 b.
7. Qodirov B. Komil inson tarbiyasining pedagogik asoslari. – T.: Mehnat, 2001. - 195 b.
8. Quronov M. Maktab ma'naviyati va milliy tarbiya. –T.: Fan, 1995. - 118 b.
9. O'zbek tilining izohli lug'ati. 5 jildlik. 5-jild. – T.: O'zME, 2020, – 150 b.
10. Xasanova Sh. Tarixiy obidalar bilan tanishtirish jarayonida tarbiyalanuvchilarda milliy g'ururni shakllantirish// International scientific journal volume 1 issue 7 uif-2022: 8.2 | issn: 2181-3337
11. Mustaqillik: ilmiy-ommapob lug'at. –Toshkent, Sharq. 2006. 125 b.

PEZIOME

Maqolada boshlang'ich sinflarda tarbiya fanini o'qitish orqali o'qituvchilarda milliy g'ururni rivojlantirishda interfaol metodlar va ta'limiy o'yinlardan, zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish o'quvchilarni mustaqil fikrlashga, ijodiy izlanish va mantiqiy fikrlash

doirlarini kengaytirish bilan birga ularni darslarda o'rganganlarini hayot bilan bog'lashga, qiziqishlarini oshirishga yordam beradigan usul va vositalardan foydalanish haqida muhim xulosaviy fikrlar bayon qilingan.

РЕЗЮМЕ

В статье использование интерактивных методов и обучающих игр, современных информационно-коммуникационных технологий в развитии у учителей национальной гордости при преподавании педагогической науки в начальных классах позволяет учащимся мыслить самостоятельно, расширяя при этом объем творческих исследований и логических мышление, важные заключительные замечания об использовании методов и средств, которые помогают им связать изученное на занятиях с жизнью и повысить интерес.

SUMMARY

In this article, the use of pedagogical technology in the classroom, interactive methods and educational games in primary school, the use of modern information and communication technologies in teaching elementary education in primary school helps students to think independently, creative research and logical thinking. Along with the expansion, ideas articulated that help them relate what they learn in the lessons to life, increasing their interest.